

על צדיק בעיניו או "באיזו זכות ירשנו את הארץ?"
 הרב מואיז נבון

דברים פרק ט, א-כט

(א) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת הַיְרֵדוֹן לְבָא לְרִשְׁתָּ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׂמַיִם : ... (ד) אֵל תֹּאמֶר בְּלִבְבְּךָ בְּהִדְף יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר **בְּצַדְקָתִי** הִבִּיאֵנִי יִקְוֶה לְרִשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְוֶה מִוְרִישָׁם **מִפְּנֵיךָ** : (ה) לֹא בְּצַדְקָתְךָ וּבִישׁוֹר לִבְבְּךָ אֶתְּהָ בָּא לְרִשְׁתָּ אֶת אֶרֶץ כִּי בְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ מִוְרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וּלְמַעַן הַקִּים אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִקְוֶה לְאַבְתִּיד לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב :

רש"י דברים פרק ט - (ד) אל תאמר בלבבך - צדקתי ורשעת הגוים גרמו : ...

שפתי חכמים - ... דהכי פירושו : רישא של קרא אל תאמר בלבבך צדקתי ורשעת הגוים גרמו ר"ל **דשניהם גרמו** אלא [מתקנס משה] רשעת הגוים לבד גרמה להתגרש ...

רשב"ם דברים פרק ט פסוק ד

... לא בצדקתך וביושר לבבך [וגו'] - ... אחד משני הדברים אמת, כי ברשעתם הפסידו נחלתם, ומה שאתה זוכה בה, לא בצדקתך אלא למען הקים את השבועה וגו' :

מב"ן דברים פרק ט

(ד - ה) אל תאמר בלבבך - ... לא תחשוב כי עשה ה' עמך כל זה בצדקתך, כי לא עשה לך כן רק ברשעת הגוים האלה. והנה זה טעם באבדן הגוים ההם, ולא נתן להם טעם ברשת ישראל את הארץ. על כן חזר ונבאר לא בצדקתך - שתהיה צדיק במעשה, ולא אפילו בלב ישר שהיה לך, רק ברשעת הגוים אבדו הם, **ובעבור שבועת אבותיך ירשת אותה הארץ**, כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך כי בשבועה נתנה להם. ורש"י כתב אל תאמר בלבבך צדקתי ורשעת הגוים גרמה לי, לא בצדקתך. ואיננו נכון :

הרב מרדכי סבתו, פרשת עקב - באיזו זכות יורשים ישראל את הארץ?

יש בעצם שני מישורים. מישור אחד מתאר את הוויכוח שבין משה לעם בשאלה הנתונה במחלוקת - באיזו זכות יירשו ישראל את הארץ. במישור זה אין מקום כלל לבאר מדוע גורשו הגויים מן הארץ, שהרי בשאלה זו אין כלל ויכוח בין העם לבין משה. המישור השני הוא הצורך להציג, **הן לשומעים והן לקוראים**, הסבר מלא לירושת הארץ, הסבר המתחשב בעקרונות הצדק הא-לוהי וכולל גם הנמקה להורשת הגויים, גם אם בשאלה זו אין כלל ויכוח בין העם לבין משה. **המישור הראשון הוא עיקר בפרק, ובו עוסק הפרק כולו**, והשני אינו אלא השלמה לו.

(ו) וידעת כי לא בצדקתך יקוה אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה **כי עם קשה ערף אתה :**

(ז) וזכר אל תשכח את אשר הקצפת את יקוה אלהיך במדבר **למן היום אשר נצאת מארץ מצרים** עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יקוה :

(ח) **ובחרב** הקצפתם את יקוה ויתאנוף יקוה בכם להשמיד אתכם : (ט) בעלתי הקרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר פרת יקוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי : (י) ויתן יקוה אלי את שני לוחת האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר יקוה עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל : (יא) ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן יקוה אלי את שני לוחת האבנים לוחת הברית : (יב) ויאמר יקוה אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה : (יג) ויאמר יקוה אלי לאמר ראייתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא : (יד) הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם מיתחת השמים ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו : (טו) ואנן וארד מן ההר וההר בער באש ושני לוחת הברית על שתי ידי : (טז) וארא והנה חטאתם ליקוה אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה יקוה אתכם : (יז) ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם : (יח) ואתנפל לפני יקוה כראשנה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני יקוה להכעיסו : (יט) כי יגרתני מפני האף והחמה אשר קצף יקוה עליכם להשמיד אתכם וישמע יקוה אלי גם בפעם ההוא : (כ) ובאהרו התאנוף יקוה מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא : (כא) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף אתו באש ואת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשלף את עפרו אל הנחל הירד מן ההר :

(כב) **ובתבערה ובמסה ובקברת התאנה** מקצפים הייתם את יקוה : (כג) ובשלח יקוה אתכם **מקדש ברנע** לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את פי יקוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו :

(כד) ממרים הייתם עם יקוה **מיום דעתי אתכם :**

(כה) וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְקֹנֶק אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפְּלֹתִי כִּי אָמַר יְקֹנֶק לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם: (כו) וְאֶתְפַּלֵּל אֵל יְקֹנֶק וְאָמַר אֲדֹנָי יְקֹנֶק אֵל תִּשְׁחַח עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְדֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: (כז) זָכַר לְעִבְדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב אֵל תִּפְּן אֵל קָשִׁי הָעַם הַזֶּה וְאֵל רִשְׁעוֹ וְאֵל חַטָּאתוֹ: (כח) כִּן יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יִכְלֹת יְקֹנֶק לְהִבְיֵאֵם אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָ אוֹתָם הוֹצִיאָם לְהַמְתֵּם בַּמִּדְבָּר: (כט) וְהֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ הַגָּדֹל וּבְזִרְעֶךָ הַנְּטוּיָה: פ

דברים פרק י

(א) **בַּעַת הַהוּא** אָמַר יְקֹנֶק אֵלִי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לוֹחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְעֵלָה אֵלִי הִתְרַה וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֹץ: (ב) וְאָכְתָב עַל הַלְּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הִיוּ עַל הַלְּחֹת הַרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשִׁמַּתָּם בְּאֲרוֹן: (ג) וְאָעַשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְאָפְסַל שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְאָעַל הַתְּרָה וְשְׁנֵי הַלְּחֹת בְּדָדִי: (ד) וְיָכַתֵּב עַל הַלְּחֹת כְּמִכְתָּב הַרְאשׁוֹן אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר יְקֹנֶק אֵלֶיכֶם בְּהַר מֹתוֹף הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתְּנֶם יְקֹנֶק אֵלִי: (ה) וְאָפֹן וְאָרַד מִן הַהָר וְאָשַׁם אֵת הַלְּחֹת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צִוִּי יְקֹנֶק: (ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹן מוֹסְרָה שָׁם מֵת אֶהָרֹן וַיִּקְבְּר שָׁם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: (ז) מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן הַגִּדְגָּדָה יָטַבְתָּה אֶרֶץ נַחְלֵי מִיָּם: (ח) **בַּעַת הַהוּא** הִבְדִּיל יְקֹנֶק אֵת שִׁבְט הַלְּוִי לְשֵׂאת אֵת אֲרוֹן בְּרִית יְקֹנֶק לְעַמְד לִפְנֵי יְקֹנֶק לְשִׁרְתוֹ וַלְבָרֶךְ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ט) עַל כֵּן לֹא הִיָּה לְלוֹוִי חֵלֶק וְנִחַלָה עִם אַחֵיו יְקֹנֶק הוּא נִחַלְתּוֹ כְּאֲשֶׁר דָּבַר יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ לוֹ:

(י) וְאַנְכִי עִמְדָתִי בְּהַר פְּיָמִים הַרְאשֵׁינִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְקֹנֶק אֵלִי גַם בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא אָבָה יְקֹנֶק הַשְּׁחִיתֶךָ: (יא) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֵלִי קוֹם לָךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם לְתֵת לָהֶם: פ

(יב) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ שָׂאל מִעִמָּךְ כִּי אִם לִירָאָה אֵת יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֵת יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

רש"י דברים פרק י פסוק יב

ועתה ישראל - אף על פי שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו':

(יג) לְשִׁמֵּר אֵת מִצְוֹת יְקֹנֶק וְאֵת חֻקֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ: (יד) הוּן לִיקְוֹק אֶלְהֵיךָ הַשְּׁמַיִם וְשָׁמַיִ הַשְּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ: (טו) רַק בְּאַבְרָהָם חִשַּׁק יְקֹנֶק לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים כִּיּוֹם הַזֶּה: (טז) וּמִלְתֶּם אֵת עֲרַלְתְּכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשְׁוּעוּ...:

הרב מרדכי סבתו, פרשת עקב - באיזו זכות יורשים ישראל את הארץ?

הסקירה כולה וההוכחות לטענה ש"לא בצדקתך אתה בא לרשת את ארצם כי עם קשה ערף אתה" לא באו אפוא אלא להכין את המסקנה המפורטת בפסקה זו (י' יב-טז). לו חשב עם ישראל שבצדקתו יירש ארץ, יכולה הייתה מחשבה זו להביאם לידי זחיחות דעת בעבודת ה'. כביכול אין הם חייבים דבר לא-ל, שהרי בצדקתם ירשו ארץ, ... ממילא לא היו מוכנים מבחינה נפשית להתייחס כראוי לדרישת ה' מהם, דרישה המפורטת בפס' יב ואילך. מאידך, המחשבה שלא בצדקתם ירשו ארץ, וחסד עשה ה' אתם בהכניסו אותם לארץ, תעמיד את העם בתחושה של מחויבות מתמדת לא-ל ובצורך למלא את דרישותיו כדי להצדיק את חסדו של ה' אתם. ...

~ נ.ב. ~

ספר חרדים מצוות לא תעשה פרק א

(כה) שלא להיות צדיק בעיניו שנאמר אל תאמר בלבבך בצדקתי וגו'. ע"מ:

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

(כט) "אל תאמר בלבבך בהדוף ה' אלקיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת" (דברים ט, ד). הוזהרנו בזה שלא נדמה בנפשנו הצלחתנו בצדקתנו ויושר לבבנו, אבל נאמין ונדע עם לבבנו כי הצלחתנו מחסד העליון ורב טובו, וכענין שאמר יעקב אבינו עליו השלום (בראשית לב, י): "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת".

Rabbi Bulka, Mitsva Surprises: Gleanings From Sefer Haredim

We are called on to be righteous, but it would be arrogant, even contradictory, to ever think we have attained righteousness. The truly righteous always think that they have so much more to do to be truly righteous. They are humble in the face of the enormity of their responsibilities.